

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ANALİZ SERİSİ

Bilgi Kültür
Merkezi

5/30/2013

No: 8

Filistin'de Yahudi Yerleşimleri Sorunu

Ahmet Üçağaç

Giriş

Ortadoğu'da Filistin-İsrail uyuşmazlığı yarım asrı aşkın bir süredir bölge ve dünya barışının önündeki en temel engellerden biri olduğu söylenebilir.

asimetrik bir güç ilişkisi doğurmuştur. İsrail lehine belirginleşen asimetri, Tel Aviv'i anlaşmazlığın tıkandığı konularda uzlaşmaz bir aktöre

Özet: Bu çalışma İsrail ve Filistin barış süreci içerisinde Filistin'de gerçekleşen Yahudi yerleşimlerinin etkisini incelemektedir. Çalışma Tel-Aviv'in, işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında Yahudi yerleşimleri kurma stratejisinde ısrar ederek Filistin-İsrail barışını imkânsız kıldığını öne sürmektedir.

Anlaşmazlığın temelinde kuruluşundan bu yana devam etmekte olan İsrail'in yayılmacı politikaları bulunmaktadır. Bu politikalarına başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere bölge dışı aktörlerin destek vermesi ise sorunu gün geçtikçe daha çözümsüz bir niteliğe büründürmektedir.

Anlaşmazlığın ortaya çıktığı dönemden itibaren Batılı ülkelerin İsrail'e sağladığı olağanüstü siyasi, ekonomik ve askeri destek süreç içinde çatışmanın tarafları arasında

dönüştürmüş ve. Batılı ülkelerin bu yanlı tutumu İsrail'e işgal altındaki Filistin topraklarında eşine az rastlanır bir hareket serbestisi sağlamıştır.

Filistin-İsrail meselesinin çözüme kavuşmasına mani olan anlaşmazlıklar dört ana başlık altında toplanabilir. Bunlar sırasıyla Kudüs şehrinin statüsüyle ilgili belirsizlik, topraklarından zorla göç ettirilen Filistinli mültecilerin durumu, sınırlar konusu ve işgal altındaki Filistin

Ortadoğu
Enstitüsü, Sakarya

•••

Yazar Hakkında: Ahmet Üçağaç
Sakarya Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
Araştırma Görevlisidir.
Araştırma konuları; Türk Dış
Politikası'nın yanı sıra
Türkiye'nin Ortadoğu
Politikaları ve Körfez Bölgesi
üzerine yoğunlaşmaktadır.

Bilgi Kültür Merkezi: 2004
yılından itibaren faaliyet
gösteren Bilgi Kültür Merkezi
Sakarya merkezli bir sivil
toplum kuruluşudur.
<http://bilgikultur.org/>

Ortadoğu Enstitüsü: Bilgi Kültür
Merkezi altında faaliyet gösteren
bu birimde Ortadoğu'nun siyasi,
kültürel ve ekonomik
gelişmelerini merkeze alan
çalışmalar yapılmaktadır.

Adres: Çark Caddesi Asım
Hamdi Apt. No: 66, Adapazarı,
Türkiye, E-mail:
bilgi.kultur.org@gmail.com

Tel: 0 264 278 16 26

topraklarında hızla çoğalan Yahudi yerleşimleridir. Bu analizde, Filistin-İsrail meselesinde çözümün önündeki en büyük engellerden biri olan Yahudi yerleşimleri sorunu incelenmektedir. Son yıllardaki gelişmeler, yerleşimler problemi çözülmeden diğer ihtilaf noktalarının müzakere edilmesinin dahi mümkün olmayacağını göstermiştir. Nitekim Kudüs'ün statüsü konusu, müstakbel Filistin devletinin başkenti Doğu Kudüs'te sayıları artan yerleşimcilerle birlikte çıkmaza girmektedir. Yerleşimlerin sayısının artışı ve mevcut yerleşim birimlerinin genişlemesi ise İsrail'in fiili sınırlarının sürekli genişlemesine hizmet etmektedir.

Yahudi Yerleşimleri

1967 (6 gün savaşı) savaşından önce bölgede birtakım Yahudi yerleşimleri kurulmuş olsa da yerleşimler sorunun siyasi olarak 6 Gün Savaşı ile birlikte başladığını söyleyebiliriz. Bu yüzden "Yahudi yerleşimleri" 1967 Arap-İsrail savaşı (6 gün savaşı) sonrasında İsrail tarafından işgal edilen Filistin toprakları üzerinde kurulan yerleşim bölgeleridir. İsrail, 6 Gün Savaşı'nda Filistinli Arapların ikamet ettiği Batı Şeria ve Gazze'yi, Suriye'nin Golan Tepeleri bölgesini ve Mısır'a ait Sina Yarımadası'nı işgal etmiştir. Mısır'la imzalanan barış antlaşmasının ardından Sina Yarımadası'ndaki Yahudi yerleşimlerini 1982'de kaldıran İsrail, Gazze'deki yerleşimleri ise

2005 yılında boşaltmıştır. Günümüzde mevcut Yahudi yerleşimleri Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Golan Tepeleri'nde bulunmaktadır. Golan Tepeleri'ndeki yerleşimler İsrail-Suriye barışını engellerken, Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki yerleşim birimleri Filistin-İsrail barışını imkânsız kılmaktadır.

Doğu Kudüs dâhil Batı Şeria bölgesinde bulunan yerleşim birimlerinde ikamet eden Yahudi yerleşimcilerin nüfusu hâlihazırda 600,000'in üzerindedir. Bu sayı İsrail'in toplam Yahudi nüfusunun onda birine denk gelmektedir. İsrail devleti, yerleşimci nüfusa sağladığı siyasi ve ekonomik himaye ile Batı Şeria'nın neredeyse yarısı üzerinde fiili hâkimiyet kurmuş durumdadır. 600,000'den fazla Yahudi yerleşimci bugün Batı Şeria'da (Doğu Kudüs dâhil) irtibat yolları ile birbirine bağlı ve sayıları 220'yi geçen yerleşim birimlerinde ikamet etmektedir. 220 yerleşim biriminden yaklaşık 120'si İsrail devletinin resmi onayı ve desteğiyle inşa edilmiştir. Geriye kalan 100 civarındaki yerleşim alanı ise İsrail'in resmi yetkilendirmesi olmasa da, devletin bazı bakanlıklarının ve kurumlarının teyit ve yardımıyla kurulmuştur. Tel-Aviv, işgal altında tuttuğu Batı Şeria'da İsrail devletinin bütün kurumlarının onayıyla inşa edilen yerleşimleri "yasal" olarak değerlendirirken, devletin bazı kurumlarının desteğiyle kurulan yerleşim birimlerini (mehaz) ise "yasa dışı" olarak

nitelendirmektedir. Ancak İsrail süreç içinde yasa dışı yerleşimler olarak gördüğü bu alanları da "yasal" statüye kavuşturabilmektedir.

İsrail, Batı Şeria'da yerleşim alanı olarak kullanacağı geniş arazilere karmaşık yasal-bürokratik mekanizmalar vasıtasıyla el koymaktadır. El koyma işlemi; çoğu zaman devlet arazisi ilanı, askeri-güvenlik ihtiyacı ve genel kamu ihtiyaçları gibi gerekçeler ileri sürülerek gerçekleştirilmektedir.

B'Tselem'in yayımladığı 2011 yılı verilerine göre İsrail, Batı Şeria topraklarının %15'ini devlet arazisi ilan ederek, %13'ünü de askeri eğitim ve atış alanı olarak kullanmak üzere istimlak etmiştir.(1) 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren Filistinlilerin özel mülkiyeti niteliğindeki arazilere gerek İsrail devleti gerekse bizzat Yahudi yerleşimciler tarafından el konulmaya başlanmıştır. Bugün hala Filistinlilere ait özel mülkiyet konumundaki topraklar, Yahudi yerleşim birimleri için yürütülen altyapı, irtibat yolları ve diğer kamu hizmeti projeleri çerçevesinde İsrail tarafından müsadere edilmektedir. Arazisine ve gayrimenkulüne el konan Filistinliler, silahlanmış radikal Yahudi yerleşimcilerle karşı karşıya geldiğinde çoğu zaman şiddete maruz kalmakta ve İsrail mahkemelerine taşınan davalar ise ekseriyetle hak iddiasında bulunan Yahudi yerleşimciler lehine sonuçlanmaktadır.

Yahudi yerleşimcilerin yol açtığı şiddet, son dönemde yerleşimler sorununun ayrı bir yönünü teşkil etmeye başlamıştır. Radikal yerleşimcilerin Filistinlilere karşı silahlı kuvvete başvurduğu hadiselerde özellikle son yıllarda artış gözlemlenmektedir. Profesyonel askeri eğitim alabilen, uzun namlulu silah ve mühimmat taşıyan radikal yerleşimciler; Filistinli çiftçilerin traktörlerine zarar vermekte, çiftlik hayvanlarını itlaf etmekte, Filistinlilere ait zeytin ağaçlıklarını sökmekte veya yakmaktadır. Radikal yerleşimciler, sadece Yahudilerin ikamet ettiği bir coğrafya meydana getirmek için Filistinlilerin geçim kaynaklarını yok etmeye çalışmaktadır. Silahlı radikal yerleşimciler kolaylıkla cinayet de işleyebilmekte ve İsrail ordusu ise yerleşimci şiddetine genelde seyirci kalmaktadır. Şiddete tevessül eden radikal Yahudi yerleşimciler, vaka İsrail mahkemelerine intikal ettiğinde de çoğunlukla cezasız kalmaktadır.(2) BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) yerleşimci şiddeti üzerine 2011'de yayımladığı rapor, Filistinlilerin şikâyetiyle mahkemeye taşınan şiddet eylemlerinin %90'ının cezasız kaldığını ortaya koymaktadır. (3)

Yerleşim birimleri, Yahudi vatandaşların ikamet ettiği müstakil ev, apartman, site ve bu yapıların üzerinde bulunduğu arazilerden ibaret değildir. Yerleşim birimleri; etrafındaki güvenlik şeritleri, yerleşimleri

birbirine bağlayan irtibat yolları ve yer altı kaynakları ile birlikte değerlendirilmelidir. Yerleşimler arası irtibat yolları bu bölgelerde yaşayan Filistinliler için en önemli sorunların başında geliyor. İsrail'in yerleşim birimleriyle birlikte yapımına başladığı irtibat yolları, 1980'lerde Yahudi yerleşimcilerin Filistin yerleşim alanlarından geçmeden diğer yerleşim birimlerine ve İsrail'e ulaşımını sağlayacak nitelikte (bypass roads) inşa edilmeye başlanmıştır. 1990'lar boyunca devam eden bu nitelikteki yol yapım çalışmaları, 2. İntifada döneminde hız kazanmıştır. İsrail, 2. İntifada ile birlikte Filistinlilerin bu yolları kullanmasını yasaklamış, yasağı uygulamak için kapsamlı bir denetim sistemi kurmuş ve Filistin yerleşim merkezlerindeki diğer yolların irtibat yollarıyla bağlantılarını kapatmıştır. Bugün Batı Şeria'da Yahudi yerleşimlerini birbirine ve İsrail'e bağlayan, Filistinlilerin kullanımına kapalı yüzlerce kilometrelik bir irtibat yolu ağ bulunmaktadır.

İlk bakışta sadece Yahudi yerleşim birimlerinin birbirine ve İsrail'e bağlanmasına yönelik açılmış gibi görünen irtibat yolları aslında bundan daha fazlasına hizmet etmektedir. İrtibat yolları sadece Yahudi yerleşimcilerin menfaati doğrultusunda açılmakta, yerleşim birimlerinde ikameti teşvik etmektedir. İsrail, irtibat yolları açarken yolun iki tarafında kalan 75 metrelik

araziye güvenlik gerekçesiyle el koymaktadır. Ortasından yolun geçtiği yaklaşık 100 metre genişliğindeki hat Filistinlilerin kullanımına kapatılırken, Yahudi yerleşimcilerin geçişine mahsus bir koridor haline getirilmektedir. İsrail, ortasından irtibat yolunun geçtiği 100 metre genişliğindeki bu hatları inşa ederken hattın içinde kalan Filistinlilere ait yapıları yıkmakta, tarım arazilerinin kullanımını yasaklayarak bu arazilere el koymaktadır. İrtibat yolunun geçeceği güzergâh, genelde Yahudi yerleşim birimlerini birbirine bağlayabilecek en kısa mesafe göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Bu nedenle irtibat yolları çoğu zaman Filistinli köy ve mahallelerin birbiriyle bağlantısını yok etmektedir. Böylece Filistinli köy ve mahalleler, dış dünyayla bağlantısına İsrail'in hükmettiği tecrit edilmiş yerleşim alanları haline gelmektedir.

İsrail, bazı bölgelerde yerleşimler arası irtibat yollarının geçeceği güzergâhı belirlerken doğrudan Filistinli köy ve mahalleleri çevrelemeye dönük bir strateji izlemektedir. Örneğin Batı Şeria bölgesinin güneybatı ucundaki Eşkolot adlı Yahudi yerleşim biriminden Nof Neşer yerleşimine uzanan doğu-batı istikametindeki irtibat yolları güneyde kalan Filistin köylerini Batı Şeria bölgesinin geri kalanından ayırmaktadır.(4) Aynı şekilde İsrail'in Kudüs'ün güneyinde inşa ettiği Guş Etzion yerleşim kümesinin etrafında yer

alan yarım daire şeklindeki irtibat yolu, dairenin iç tarafında kalan Filistin köy ve mahallelerini Beytüllahim kentinden tecrit etmektedir.(4) İrtibat yolları ile çevrelenen Filistin yerleşim merkezlerindeki nüfus artışına bağlı gerçekleşen doğal genişleme de sınırlandırılmaktadır. Nüfusu artan Filistin köy ve mahalleleri dar bir alana hapsedilmekte, çevresindeki Yahudi yerleşim birimlerine ve İsrail ordusuna bağımlı hale gelmektedir. İsrail, irtibat yolları inşa ederek yürüttüğü bu çevreleme stratejisiyle, Filistinlilerin yaşadığı alanların doğal genişlemesini durdurmakta, bu alanları birbirinden kopuk küçük parçalara ayırmaktadır. Tel-Aviv böylece, İsrail'in Batı Şeria'yı gelecekte ilhak etmesine imkân tanıyacak nihai şartları hazırlamaya çabalamaktadır.

İsrail, Yahudi yerleşim birimleri aracılığıyla Batı Şeria'da başta su kaynakları olmak üzere doğal kaynakları da kontrol etmektedir. İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin ne kadar su kullanacağına karar veren İsrail, 1967'den beri Filistinlilerin Ürdün Nehri suyundan istifade etmesini engellemekte, Ürdün Nehri havzasını ve Lut Gölü'nü aşırı düzeyde kullanmaktadır. İsrail, Yahudi yerleşimcilerin içme ve sulama ihtiyaçları için açtığı yüzlerce kuyuyla Batı Şeria genelinde yer altı sularını da tüketmektedir. Batı Şeria bölgesinin temel yer altı su kaynağı olan Akifer Dağı

havzasından çıkarılan suyun %80'ini İsrail kullanmaktadır. Bölgede kuyu açmak, işletmek ve mevcut kuyuları geliştirmek Oslo Antlaşmalarıyla oluşturulan Ortak Su Komitesi'nin (JWC) onayına bağlı olduğu için Filistinliler kendi topraklarında İsrail'in olurlarını almadan yeni su kuyusu açmamaktadır. Hâlihazırda, Batı Şeria'daki Filistinliler toplam su ihtiyaçlarının yarısından fazlasını İsraili su dağıtım kuruluşu Mekorot'tan satın alarak gidermektedir. Mekorot, Yahudi yerleşim birimlerinin su ihtiyacını kurulu şebekeden yüksek basınçlı borularla bol miktarda tedarik etmektedir. Filistinli yerleşim merkezlerine ise İsrail'in tespit ettiği miktarda tankerlerle su arz edilmektedir. Neticede Batı Şeria genelinde Yahudi yerleşimcilerin günlük kişi başı su tüketimi 400 litreyi bulurken Filistinliler arasında fert başına günlük su kullanımı 70 litre düzeyinde kalmaktadır.

İrtibat yolları ve yer altı kaynakları ile birlikte değerlendirildiğinde İsrail'in yerleşim bölgeleri sayesinde Batı Şeria'nın yarısını fiilen hâkimiyeti altına aldığı, sadece Yahudi vatandaşların yaşayabileceği hayat sahaları oluşturduğu, Filistinlilere ait yer altı kaynaklarını gasp ettiği ve Filistinli semt ve mahalleleri birbirinden ayırdığı fark edilmektedir. İsrail; akıllıca planladığı bu yerleşim stratejisiyle uzun vadede Batı Şeria'da jeopolitik bir gerçeklik tesis etmeyi ve bütünlük arz

eden bir Filistin devleti ihtimalini ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Nitekim Kudüs 1980'de İsrail meclisinin kabul ettiği yasa ile İsrail'in başkenti olarak beyan edilmiş, müstakbel Filistin devletinin başkenti Doğu Kudüs ilhak edilmiştir. Doğu Kudüs dışındaki Batı Şeria bölgesi ise İsrail tarafından 6 Gün Savaşı'ndan itibaren Yehuda ve Samiriye Bölgesi olarak adlandırılmış, İsrail ordusunun idaresine bağlanmıştır. 1967'den beri İsrail işgali altındaki Batı Şeria'da hâlihazırda Tel Aviv'in tesis ettiği dört şehir, 13 yerel konsey ve 6 bölgesel konseyden müteşekkil bir idari yapı vardır.

Yerleşimlerin Çoğalması

İşgal altındaki topraklarda Yahudi yerleşimleri inşa etme hedefi 6 Gün Savaşı ile birlikte İsrail'in siyasi programına girmiştir. İsrail, işgal ettiği bölgeleri ilhak maksadıyla bu topraklara uzun vadeli ve sistematik bir programla yüz binlerce Yahudi vatandaşı yerleştirmiştir. İlk yerleşim yeri olarak Kfar Etzion, 6 Gün Savaşı'nın hemen ardından Batı Şeria'da Beytüllahim kenti civarında inşa edilmiştir. İsrail, işgalin ilk on yılında (1967-77) yerleşim politikasını Alon Planı çerçevesinde yürüterek Batı Şeria'nın doğusunda yer alan Ürdün Vadisi boyunca kuzeyden güneye iki yerleşim kuşağı oluşturmuştur. Savaşı müteakip Savunma Bakanı Yigal Alon tarafından hazırlanan planda, yerleşimler vasıtasıyla Batı Şeria ve Ürdün Vadisi'nin askeri

denetimini sağlamak ve İsrail'e karşı doğudan gelişebilecek bir saldırıyı durdurmak hedeflenmiştir. İsrail, Alon Planı'yla güvenlik kaygılarını öne sürerek Batı Şeria'da kapsamlı bir yerleşim projesinin temelini atmış, ilk etapta kuzey-güney istikametindeki iki kuşakta yaklaşık 30 yerleşim birimi inşa etmiştir.

1977 yılından itibaren Likud ve Herut partilerinin ittifak hükümetinde İsrail siyasetinin radikal sağa kayması ile "yerleşimler yoluyla ilhak seçeneği" Tel Aviv'in özellikle üzerinde durduğu politik bir hedef haline gelmiştir. İsrail'in kuruluşu dönemindeki Irgun terör örgütü üyelerinden Menachem Begin'in başbakan olduğu bu dönemde, işgal altındaki Yahudi yerleşimcilerin sayısı hızla artmıştır. Menachem Begin'in başbakan seçildiği 1977 yılında işgal altındaki Filistin topraklarında (Batı Şeria + Gazze) bulunan yerleşimci sayısı 3,200 civarında iken, Begin iktidarının sona erdiği 1983'te aynı topraklarda yerleşimci nüfusu 28,000'i geçmiştir.(5) Begin iktidarı, İşçi Partisi döneminde Batı Şeria'nın doğu yarısında kuzey-güney hattında oluşturulan yerleşim kuşaklarının batısında bu kuşaklara paralel üçüncü yerleşim kuşağını kurmuştur. Böylece Batı Şeria'yı dört parçaya bölen kuzey-güney istikametinde üç yerleşim kuşağı meydana gelmiş, Yahudi yerleşimlerinin bölgenin tamamına yayılması sağlanmıştır. Takip eden

dönemde İsrail bu üç kuşağı doğu-batı doğrultusunda kesen yollar inşa ederek yerleşim birimlerini İsrail'e ve birbirine bağlamaya başlayacaktır.

Alon Planı'yla temeli atılan ve Menachem Begin iktidarında belirginleşen İsrail'in yerleşim politikası, 1983'te hazırlanan "Samiriye ve Yehuda Yerleşim Planı" ile kapsamlı bir strateji haline almıştır. 1983 Yerleşim Planı, İsrail'in Batı Şeria'ya daha fazla yerleşimci göndermesini teşvik etmekte, bölgenin yüksek nüfuslu Yahudi yerleşimleriyle gelecekte İsrail'e bağlanmasını öngörmüştür. 1983'te İzak Şamir liderliğinde tekrar iktidara gelen Likud Partisi, Batı Şeria'nın antik İbrani Krallığı'nın parçası olduğunu ve mutlaka İsrail'in hâkimiyeti altına alınmasını savunmuştur. (6) Böylece 1980'ler boyunca Batı Şeria ve Gazze'de Yahudi yerleşimci sayısı artan yerleşim birimleriyle birlikte istikrarlı biçimde yükselmeye devam etmiştir. 1980'lerin başından 1990'lara kadar işgal altındaki Filistin topraklarında ikamet eden Yahudi yerleşimci nüfusu yaklaşık altı kat artmıştır. 1980'lerin başında 12,000-15,000 civarında olan yerleşimci nüfusu 1990'a gelindiğinde 100,000'e yaklaşmıştır.

1990'larda yeni kurulan yerleşim alanı sayısının artış hızı azalsa da, mevcut yerleşimler genişlemeyi sürdürdüğünden yerleşimci nüfusunun büyümesi hız kesmemiştir. İşçi Partisi lideri İzak Rabin hükümetinin

iktidarda olduğu bu dönemde İsrail, yerleşimci nüfusundaki artışı "yerleşimlerin doğal genişlemesi" olarak açıklamış, işgal altında tuttuğu Batı Şeria ve Gazze'nin Yahudileştirilmesi gayesinden vazgeçmemiştir. 1993 yılında imzalanan ve yerleşimlerin durdurulmasını öngören Oslo anlaşmasına rağmen yerleşim inşaatları sürdürülmüş, 2000 yılında başlayan 2. İntifada'nın en önemli sebebi olmuştur. Neticede 1990'ların başında 100,000 civarındaki yerleşimci nüfusu 20 yıl içinde ise beş kat artarak 600,000'in üzerine çıkmıştır. Bugün Doğu Kudüs dâhil Batı Şeria'da bölgenin geneline yayılmış 220'den fazla yerleşim biriminde ikamet eden 600,000 Yahudi yerleşimci, fiilen İsrail'e bağlı varlık göstermektedir. İsrail, hala hemen her yıl yeni yerleşim alanı inşaatı başlatmakta ve bölgenin fiili egemenliğine sahip olmaya dönük belirlediği strateji doğrultusunda hareket etmektedir.

Sonuç

Tel-Aviv, işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında Yahudi yerleşimleri kurma stratejisinde ısrar ederek Filistin-İsrail barışını imkânsız kılmaktadır. İsrail, Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı silahlı kuvvetle zapt ederek ulusal idari sistemine dâhil etmeye çalışmakta, Yahudi nüfusu bu bölgelere iskâna teşvik etmekte, sağladığı kamu hizmetleriyle Yahudi vatandaşlarına özel hayat sahaları meydana getirmektedir.

İsrail yerleşim birimleri sayesinde Filistinlilere ait arazileri, yer altı ve yer üstündeki doğal kaynakları da gasp etmektedir. İsrail, işgal altındaki Filistin topraklarında sürdürdüğü yerleşim politikasıyla Hague Sözleşmesi'ni, Evrensel İnsan Hakları Beyanname'si'ni, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ni, BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararlarını ihlal etmektedir.

Başta ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere olmak üzere Batılı ülkelerin İsrail'e sağladığı siyasi, ekonomik ve askeri destek bu ülkeyi başına buyruk bir aktöre dönüştürmüştür. İsrail Batılı ülkelerden tedarik ettiği nakdi yardım, ekonomik kaynak ve askeri teknolojiyle bugünkü imkân ve kabiliyetlerine kavuşmuştur. İsrail, mevcut imkân ve kabiliyetleriyle, Batılı ülkelerin hemen her platformda temin ettiği uluslararası himaye ile işgal altındaki Filistin topraklarında hareket serbestisini sürdüreceğe benzemektedir. Tel-Aviv'in bu nedenle tarihi Filistin topraklarının tamamını hâkimiyeti altına almaya dönük irade göstermeye devam edeceği beklenmektedir.

Notlar

(1) Eyal Hareuveni ve Yael Stein, *Dispossession & Exploitation: Israel's Policy in the Jordan Valley & Northern Dead Sea*, (Kudüs: B'Tselem, 2011) 29 Nisan 20 tarihinde http://www.btselem.org/sites/default/files/201105_dispossession_and_

[exploitation_eng.pdf](#) adresinden temin edilmiştir.

(2) http://www.milligazete.com.tr/haber/Turk_Sanayici_ve_Isadamlari_Asdf/264351#.UZwP_G5rP7A.

(3) Israeli Settler Violence in the West Bank, BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi Raporu, (Kasım 2011), 26 Nisan 2012 tarihinde

http://www.ochaopt.org/document/s/ocha_opt_settler_violence_FactSheet_October_2011english.pdf?utm_source=Mondoweiss+List&utm_campaign=c46ac6052c-RSS_EMAIL_CAMPAIGN&utm_medium=email adresinden temin edilmiştir.

(4) Eşkolot-Nof Neşer arasındaki irtibat yollarının güzergâhı için bakınız:

http://www.poica.org/editor/case_studies/bypass-roads-wb.gif

(5) Guş Etzion yerleşim kümesinin etrafında yer alan yarım daire şeklindeki irtibat yolunun güzergâhı için bakınız:

http://www.poica.org/editor/case_studies/bypass-road-etzion.gif

(6) Tom Pendergast ve Sara Pendergast, *Middle East Conflict Almanac*, (MI: Thomson Gale, 2006), 132-133.

(7) Stephen Bowen, *Human-Rights, Self Determination and Political Change in the Occupied Territories Palestinian Territories*, (Hague: Kluwer Law International, 1997), 33.